

Sygn. akt V ACa 334/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 lipca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Dariusz Chrapoński
Sędziowie:	SA Wiesława Namirska SA Olga Gornowicz-Owczarek (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 30 lipca 2020 r. w Katowicach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M. T.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku wstępnego Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 5 kwietnia 2019r., sygn. akt I C 95/18

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Wiesława Namirska	SSA Dariusz Chrapoński	SSA Olga Gornowicz-Owczarek
-----------------------	------------------------	-----------------------------

Sygn. akt V ACa 334/19

UZASADNIENIE

M. T. wniósł o zasądzenie od (...) S.A. w W. kwoty 2.622.633 zł z odsetkami ustawowymi oraz kosztami procesu oraz renty i ustalenie odpowiedzialności pozwanej na przyszłość. Wniósł także o wydanie wyroku wstępnego w zakresie uznania odpowiedzialności pozwanej za skutki wypadku z dnia 12 lipca 2015 r.

W uzasadnieniu podał, że w dniu 12 lipca 2015 r. wraz z kolegami wspinał się na metalowy komin ciepłowniczy prowadzący na dach bloku mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...). Schodząc poślizgnął się i spadł na dolne mocowanie komina do ściany bloku, a następnie na dach rozdzielni (...). Wskutek wypadku doznał licznych obrażeń

ciała. Orzeczeniem z dnia 27 września 2017 r. został uznany za osobę niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym. Od momentu wypadku odbywa kształcenie w ramach systemu indywidualnego nauczania. Przyjmowane przez niego środki farmakologiczne negatywnie wpływają na jego funkcje poznawcze. Przed wypadkiem był osobą, która cechowało wysokie tempo i wigor. W wyniku wypadku utracił nie tylko sprawność ruchową, ale w znacznym stopniu została zaburzona jego sfera intelektualna i emocjonalna. Jednocześnie wskazał, iż odpowiedzialność pozwanego oparta jest na treści art. 435 § 1 k.c. Do wypadku doszło wskutek zaniedbania, jakiego dopuścił się Zakład (...) w K.. Zarówno komin ciepłowniczy, jak i prowadząca na jego szczyt drabina, nie były w żaden sposób zabezpieczone.

W odpowiedzi pozwana spółka wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów. Pozwana zarzuciła, że nie podstaw do przyjęcia jej odpowiedzialności za zdarzenie na podstawie art. 435 § 1 k.c., gdyż zdarzenie nie zostało spowodowane przez ruch przedsiębiorstwa, ale wyłącznie przez niewłaściwe zachowanie powoda. Tak więc pozwana może odpowiadać co najwyżej na podstawie art. 415 k.c., a w okolicznościach sprawy brak jest podstaw do jej odpowiedzialności, bowiem nie można przypisać ubezpieczonemu winy za zdarzenie z dnia 12 lipca 2015 r. Zdaniem pozwanej, wyłączną winę za zdarzenie ponosi powód.

Wyrokiem wstępnym z dnia 5 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach uznał roszczenie M. T. przeciwko (...) S.A. w W. za usprawiedliwione w zasadzie.

Sąd Okręgowy oparł się na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 12 lipca 2015 r. powód wspinał się na komin ciepłowniczy należący do ubezpieczonego u pozwanej Przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w J. wraz z kolegami K. L., D. M. i M. M.. Chłopcy już wcześniej wielokrotnie wspinali się na ten komin. M. wchodził jako ostatni. Kiedy był na górze obsunęła mu się noga i spadł z dużej wysokości. W wyniku upadku doznał licznych złamań i innych uszkodzeń ciała. Orzeczeniem o niepełnosprawności z dnia 27 września 2017 r. powód został zaliczony do stopnia niepełnosprawności umiarkowanego. W stosunku do niego oraz jego kolegów w SR w G. toczyło się postępowanie o demoralizację.

W takich okolicznościach Sąd Okręgowy stwierdził, iż odpowiedzialność pozwanej opiera się na treści art. 822 § 1 k.c. w zw. z art. 435 § 1 k.c. W dniu 12 lipca 2015 r. doszło do upadku powoda z komina ciepłowniczego należącego do Przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w J.. Pozwana przyznała, że w dniu zdarzenia łączyła ją umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z Przedsiębiorstwem (...) S.A. z siedzibą w J. potwierdzona polisą.

Wedle art. 435 § 1 k.c. prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności. W doktrynie i orzecznictwie ruch przedsiębiorstwa pojmowany jest szeroko. Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że do wyrządzenia szkody przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu dochodzi zarówno wtedy, gdy szkoda jest bezpośrednim skutkiem użycia sił przyrody i pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z niebezpieczeństwem wynikającym z zastosowania tych sił, jak i wtedy, gdy pozostaje w związku tylko z samym ruchem przedsiębiorstwa lub zakładu jako całości. Tak więc ruch przedsiębiorstwa lub zakładu, w świetle art. 435 k.c., to każda działalność tego przedsiębiorstwa lub zakładu, a nie tylko taka, która jest bezpośrednio związana z działaniem sił przyrody i która stanowi następstwo ich działania. Niewątpliwie w świetle powyższego ubezpieczone w pozwanej spółce przedsiębiorstwo energetyki cieplnej, które wykorzystuje siły przyrody do wytworzenia energii cieplnej ponosi odpowiedzialność na podstawie art. 435 k.c.

W chwili wypadku powód miał skończone 13 lat. Urodził się (...), a wypadek miał miejsce 12 lipca 2015 r. Powołując się na orzeczenie Sądu Najwyższego Sąd Okręgowy przyjął, że z art. 435 § 1 k.c. wynika, iż odpowiedzialność przedsiębiorstwa wyłącza tylko takie zachowanie poszkodowanego, stanowiące wyłączną przyczynę szkody, które jest zawinione. Jeżeli zatem wyłączną przyczyną szkody jest niezawinione zachowanie poszkodowanego (co obejmuje sytuację, w której poszkodowanemu ze względu na cechy osobiste winy przypisać nie można), przesłanka egzoneracyjna nie zachodzi, a tym samym - odpowiedzialność przedsiębiorstwa nie zostaje wyłączona. Ocena winy poszkodowanego następuje według kryteriów właściwych dla oceny winy sprawcy, co w szczególności dotyczy

warunków podmiotowych - stanu poczytalności i wieku. W przypadku winy poszkodowanego chodzi o zachowanie zawinione według ogólnego pojęcia winy, najogólniej rozumianego jako możliwość postawienia zarzutu. Określenie winy jako „zarzucalność” odnosi się do wszystkich form winy w ujęciu kodeksu cywilnego i brak podstaw do twierdzenia, że termin „wina” oznacza co innego w odniesieniu do sprawcy i do poszkodowanego. Wynika z tego, że zachowanie się poszkodowanego musi być zawinione według ogólnych pojęć winy, tzn. takie, aby uzasadniało możliwość postawienia zarzutu. Kodeks cywilny zawiera różne kryteria braku poczytalności, określane mianem formalnych (art. 426 k.c.) i materialnych (art. 425 k.c.). Kryteria te i podstawy ich stosowania dotyczą także poszkodowanych. Odnosząc to do konkretnego przypadku Sąd Okręgowy stwierdził, iż poszkodowany miał w chwili wypadku prawie 14 lat, a zatem stwierdzenie jego poczytalności pod kątem możliwości przypisania winy wymagało ustalenia, czy był dojrzały w stopniu pozwalającym na działanie z rozeznaniem. Słuchany na rozprawie w dniu 17 października 2018 r. oświadczył, że nie zastanawiał się nad tym, czy wchodzenie na komin jest dozwolone. Jak był z kolegami i oni wchodzili to on też wchodził. Nie myślał o tym, że może mu się coś stać. Nie słuchał zakazów dorosłych. Wcześniej wchodził na komin kilkadziesiąt razy i nic się nie działo. Badanie psychologiczne powoda przeprowadzone wkrótce po wypadku wykazało jego przeciętny rozwój umysłowy, nieharmonijny. Z powyższego miało wynikać, że powód wchodząc na komin nie miał świadomości grożącego mu niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia. W chwili wypadku nie był świadomy zagrożenia, a więc nie można przypisać mu winy. Brak winy poszkodowanego nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu jego przyczynienia się do powstania szkody na podstawie art. 362 k.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana, która wniosła o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa, ewentualnie uchylene zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wniosła również o zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

Pozwana zarzuciła:

1. naruszenie art. 318 § 1 k.p.c. poprzez uznanie przez Sąd I Instancji, że w okolicznościach niniejszej sprawy zaistniały przesłanki pozwalające na wydanie wyroku wstępnego, podczas gdy wydanie wyroku wstępnego nastąpiło przedwcześnie, bowiem rozstrzygnięcie zostało wydane pomimo tego, że w sprawie nie ustalono okoliczności kluczowych do przyjęcia istnienia po stronie pozwanej odpowiedzialności odszkodowawczej za zdarzenie z dnia 12 lipca 2015 roku;
2. naruszenie art. 318 § 1 k.p.c. w zw. z art. 325 k.p.c., poprzez wadliwe sformułowanie przez Sąd I Instancji sentencji wyroku wstępnego, ponieważ nie wynika z niej, które z roszczeń zgłoszonych w pozwie uznane zostało za usprawiedliwione co do zasady;
3. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak zawarcia w uzasadnieniu wyroku dlaczego pominął zeznania złożone przez świadków J. W., A. D., A. F., M. G. oraz R. S., a także braku wyjaśnienia, dlaczego powodowi nie można przypisać wyłącznej winy za zdarzenie z dnia 12 lipca 2015 roku, a także braku uzasadnienia stanowiska, że szkoda powoda związana jest z ruchem przedsiębiorstwa prowadzonego przez Przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w J.;
4. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów oraz pominięciu znacznej części materiału dowodowego;
5. naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. art. 217 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 278 § 1 k.p.c. poprzez nie uwzględnienie wniosku pozwanej zawartego w odpowiedzi na pozew o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu budownictwa na okoliczność ustalenia, czy w dacie zdarzenia obiekt, na którym doszło do zdarzenia spełniał wymogi wynikające z przepisów ustawy prawo budowlane i stosownych przepisów wykonawczych;
6. naruszenie art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez dokonanie ustaleń faktycznych co do zdolności powoda do świadomym kierowaniem swoim postępowaniem oraz zdolności rozpoznawania zagrożenia jedynie na podstawie wyjaśnień powoda oraz zeznań świadków pomimo tego, że jest to okoliczność wymagająca wiadomości specjalnych, a w związku z tym winna zostać ustalona w oparciu o opinię biegłego;

7. naruszenie art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd 1 instancji błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę wyroku;

8. naruszenie art. 435 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że zdarzenie z dnia 12 lipca 2015 roku spowodowane było ruchem przedsiębiorstwa prowadzonego przez Przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w J.;

9. naruszenie art. 435 § 1 k.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie zachodzi żadna z przesłanek egzoneracyjnych wymienionych w przepisie;

10. naruszenie art. 415 w zw. z art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, że w okolicznościach niniejszej sprawy pozwana ponosi odpowiedzialność za zdarzenie na zasadzie winy, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazuje, że do zdarzenia doszło z wyłącznej winy powoda.

W apelacji pozwana złożyła również wnioski dowodowe.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej okazała się zasadna w zakresie zarzutów o wadliwości procesowej wyroku wstępnego i odniosła zamierzony skutek w postaci uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 318 § 1 k.p.c. sąd, uznając roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie, może wydać wyrok wstępny tylko co do samej zasady, co do spornej wysokości żądania - zarządzić bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie. Wydanie wyroku wstępnego jest dopuszczalne i uzasadnione, gdy sama zasada roszczenia jest według oceny sądu wątpliwa i pozostaje przedmiotem sporu stron oraz, gdy sporna jest także wysokość roszczenia, a jej ustalenie połączone jest z pracochłonnym, długotrwałym i kosztownym postępowaniem dowodowym, które mogłoby okazać się niepotrzebne. Pojęcie "zasada roszczenia" oznacza konkretne prawo lub stosunek prawny, a nie pogląd prawny czy faktyczny, któremu sąd chce dać wyraz w swoim rozstrzygnięciu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2009 r., sygn. akt III CSK 21/09). Wyrok wstępny nie może być wyrokiem oddalającym powództwo. Z literalnego brzmienia przepisu art. 318 § 1 k.p.c. wynika, że jest on wydawany jedynie w wypadkach pozytywnego przesądzenia o zasadności żądania. W wypadku negatywnych ustaleń w tym zakresie sąd powinien oddalić powództwo w całości (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1966 r., sygn. akt I CR 333/66). Przewidziana w wyroku wstępnym ochrona prawna może być udzielona tylko wówczas, gdy dochodzone roszczenie jest już wymagalne, a pozostaje jeszcze do rozstrzygnięcia jedynie kwestia rozmiaru tego roszczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2010 r., sygn. akt II CSK 85/10).

Przesądzając o konkretnym stosunku prawnym, sąd musi przy tym ustalić całość jego elementów, z wyjątkiem fragmentu jednego z nich, a mianowicie wysokości świadczenia. Do sfery zasady ustalonej wyrokiem wstępnym należą wszystkie przesłanki merytoryczne, w tym także dotyczące podmiotów. Przytoczoną tezę należy zatem rozumieć w ten sposób, że w wyroku wstępnym sąd powinien rozstrzygnąć kwestię legitymacji procesowej czynnej lub biernej, ale nie może na tym poprzestać. Pojęcie „żądanie usprawiedliwione w zasadzie” oznacza bowiem istnienie między stronami procesu stosunku prawnego uzasadniającego uwzględnienie powództwa (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1995 r., sygn. akt II CRN 181/95, z dnia 13 stycznia 2005 r., sygn. akt IV CK 446/04, postanowienie z dnia 15 września 2017 r., sygn. akt III CZP 34/17).

W niniejszej sprawie odpowiedzialność pozwanego ubezpieczyciela została ulokowana jako odpowiedzialność deliktowa oparta na ryzyku (art. 435 k.c. w zw. z art. 822 k.c.). Sąd Okręgowy wydając wyrok wstępny odniósł się tylko do jednej kwestii, czy zachodzi wyłączne zawinienie po stronie powodowej do powstałej szkody, co zwalniałoby pozwaną z odpowiedzialności.

Tymczasem odpowiedzialność pozwanej, także ewentualnie oparta na ryzyku, wymaga ustalenia wszystkich przesłanek tej odpowiedzialności: zdarzenia, szkody i związku przyczynowego między nimi. Kwestie poniesionych przez powoda szkód i ich związków przyczynowych ze zdarzeniem Sąd Okręgowy całkowicie pominął. Ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że powód różnego rodzaju szkód dochodzi. Tymczasem badaniu po wydaniu wyroku wstępnego nie może być kwestia, czy konkretna szkoda w rzeczywistości istniała, ale jedynie zakres tej szkody. Również kwestia ewentualnego przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody należy do sfery podstaw odpowiedzialności sprawcy szkody, a nie do wysokości szkody. Pozwana kwestionowała zarówno podstawy swojej odpowiedzialności, ale też powstanie szkód u powoda, jak i związek przyczynowy pomiędzy tymi szkodami a zdarzeniem, do którego odwołuje się powód. Pominięcie tych kwestii spowodowałoby, iż pozwana pozbawiona zostałaby po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego możliwości obrony przed żądaniami powoda.

Przeszkodą do wydania wyroku wstępnego było nieustosunkowanie się przez Sąd Okręgowy do wszystkich, poza wysokością szkody, przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanych na podstawie art. 435 k.c.

W konsekwencji brak odniesienia się Sądu Okręgowego do tych istotnych kwestii wyłącza możliwość uznania dochodzonego roszczenia za usprawiedliwione w zasadzie (art. 318 § 1 k.p.c.). Do sfery zasady ustalonej wyrokiem wstępnym należą wszystkie przesłanki merytoryczne, a te w niniejszej sprawie nie zostały zbadane i ocenione. Świadczy to o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. W tej sytuacji zaskarżony wyrok wstępny podlegał uchyleniu, sprawa została przekazana Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania, a rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego pozostawione orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.

SSA Wiesława Namirska SSA Dariusz Chrapoński SSA Olga Gornowicz-Owczarek